

Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách

MŠMT
únor 2014

Při řešení problémů spojených s rizikovým chováním žáků na základních školách je velmi důležitá nejen součinnost rodičů a všech pracovníků školy, výchovného poradce, školního metodika prevence, školního psychologa či školního speciálního pedagoga (pokud na škole pracují), ale také dalších orgánů a institucí, kterých se tato problematika týká (orgánů sociálně-právní ochrany dětí – OSPOD, dětských a dorostových lékařů, středisek výchovné péče, pedagogicko-psychologických poraden, orgánů činných v trestním řízení, Policie ČR a dalších).

Základní odpovědnost za vzdělávání i výchovu dítěte mají zákonní zástupci (rodiče). Mají zajistit dítěti podmínky pro přiměřenou přípravu. Současně mají povinnost věnovat se dítěti, rozvíjet jeho dovednosti. Mají povinnosti i ve vztahu ke škole – je nezbytné, aby spolupracovali a podpořili význam vzdělávání.

Povinnosti a odpovědnost vzhledem ke vzdělávání a výchově žáků však mají také školy, které se musí pohybovat v právním rámci týkajícím se této problematiky.

V neposlední řadě mají své povinnosti také žáci.

Tento materiál shrnuje uvedenou problematiku do přehledu, který by měl pomoci školám a měl by ukázat, jakým způsobem by mohly právních opatření využívat při řešení rizikového chování žáků na školách.

1. Legislativní rámec

Školy se při řešení výchovných problémů žáků řídí těmito právními předpisy, popřípadě metodickými pokyny:

- Zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů;
- Zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákonem č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem;
- Zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi;
- Zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem, ve znění pozdějších předpisů.;

- Zákonem č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákonem č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů;
- Vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.;
- Vyhláškou č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů;
- Metodickým pokynem MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j. 20 006/2007-51;
- Metodickým pokynem MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, čj. 14 423/99-22;
- Metodickým pokynem MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č. j. 24 246/2008-6
- Metodickým pokynem MŠMT k zajištění bezpečnosti a ochrany dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, čj. 37 014/2005-25;
- Metodickým pokynem MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví; č. j. 10 194/2002-14;
- Metodickým doporučením MŠMT pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků, č. j. MSMT-43301/2013;
- Národní strategií primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018, MŠMT;

2. Základní povinnosti rodičů (zákonných zástupců) žáků

2.1. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Občanský zákoník se zabývá především rodičovskou odpovědností, povinnostmi rodičů a opatřeními, která zajišťují nápravu případných zjištěných nedostatků.

§ 858

Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

§ 870

Nevykonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou odpovědnost omezí, nebo omezí její výkon, a zároveň stanoví rozsah tohoto omezení.

§ 875 odst. 1

Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte.

§ 880 odst. 1

Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.

§ 884 odst. 1

Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Rodiče mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

§ 924

Ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o ně pečovat, anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen, soud upraví předběžně poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu; rozhodnutí soudu nepřekáží, pokud dítě není řádně zastoupeno.

§ 925:

(1) Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, a neučiní-li tak orgán sociálně-právní ochrany dětí, může soud

a) napomenout vhodným způsobem dítě, rodiče, osobu, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě,

b) stanovit nad dítětem dohled a provádět jej za součinnosti školy, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte, nebo

c) uložit dítěti nebo rodičům omezení bránící škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména zákazem určitých činností.

(2) Soud sleduje, zda je dodržováno výchovné opatření, o kterém rozhodl, a hodnotí jeho účinnost zpravidla v součinnosti s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, popřípadě dalšími osobami.

2.2. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Z rámce rodičovské odpovědnosti vychází i základní povinnosti zákonných zástupců v oblasti plnění povinné školní docházky žáka.

§ 22 odst. 3

a) povinnost zajistit, aby žák docházel řádně do školy,

b) na vyzvání ředitele školy se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání žáka,

- c) *informovat školu o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání žáka,*
- d) *dokládat důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování,*
- e) *oznamovat škole údaje podle § 28 odst. 2 a 3 školského zákona a další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost žáka, a změny v těchto údajích.*

Sankce

Sankce za neplnění těchto povinností se objevují jak v oblasti rodinně-právní, zejm. v oprávnění a povinnosti státu intervenovat do rodinných vztahů a v nezbytných případech též omezit či zbavit rodiče jejich rodičovské odpovědnosti, tak v rovině přestupkového, resp. trestního práva, naplňuje-li jejich jednání svou povahou a intenzitou přestupky, resp. trestné činy.

2.3. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Sociálně – právní ochranou dětí se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.

Sociálně – právní ochrana se zaměřuje (také) na děti podle § 6 odst. 1

- a) *jejichž rodiče neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti,*
- b) *které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;*
- c) *které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající (také) v tom, že zanedbávají školní docházku,*
- d) *které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu.*

§ 7

(1) Každý je oprávněn upozornit na závadné chování dětí jejich rodiče.

(2) Každý je oprávněn upozornit orgán sociálně - právní ochrany dětí na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti.

§ 9

Rodič nebo jiná osoba odpovědná za výchovu dítěte má právo požádat při výkonu svých práv a povinností o pomoc (zejména) orgán sociálně – právní ochrany; orgán sociálně – právní je povinen pomoc poskytnout.

§ 10 odst. 4

Školy a školská zařízení jsou povinny oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti nasvědčující tomu, že jde o děti vyžadující sociálně - právní ochranu, a to bez zbytečného odkladu poté, co se o takové skutečnosti dozví.

Opatření sociálně – právní ochrany

Preventivní a poradenská činnost

§ 10 odst. 1 písm. b), c)

Obecní úřad je povinen působit na rodiče, aby plnili povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti a projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte.

§ 11 odst. 1 písm. a), b)

Obecní úřad obce s rozšířenou působností pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte.

§ 12 odst. 1

Obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení.

Nevede-li projednání nedostatků dle předchozích kroků k nápravě, obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo soud rozhoduje o uložení některého z výchovných opatření (§ 13 zákona č. 359/1999 Sb. a § 925 občanského zákoníku):

Obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo soud může:

- a) *napomenout vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a osoby, které narušují jeho řádnou výchovu,*
- b) *stanovit nad nezletilým dohled, jež se provádí za součinnosti školy či občanských sdružení,*
- c) *uložit nezletilému omezení, která zabrání škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména návštěvu podniků nebo zábav vzhledem k jeho osobě nevhodných.*

Opatření na ochranu dětí

Obecní úřad obce s rozšířenou působností podává za podmínek občanského zákoníku návrh soudu na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu.

2.4. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v zákoně o přestupcích nebo v jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.

§ 31

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo ohrožuje výchovu a vzdělávání nezletilého zejména tím, že zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 lze uložit pokutu do 3000 Kč.

Přestupek lze spáchat jak úmyslně, tak i z nedbalosti, a dopustit se ho mohou nejen zákonní zástupci dítěte, ale i jiné osoby, kterým bylo svěřeno do péče.

§ 67

Přestupek se projednává z úřední povinnosti a podkladem pro zahájení řízení může být oznámení o přestupku, poznatek z vlastní činnosti správního orgánu nebo postoupení věci orgánem činným v trestním řízení.

2.5. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Nejzávažnější protiprávní jednání nacházejí odraz v rovině trestního práva. Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Za trestný čin je v tomto zákoně považováno ohrožování výchovy dítěte, popsané v následujícím ustanovení.

§ 201

(3) Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že

- a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,*
- b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,*
- c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo*
- d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*

Za zahálčivý život lze přitom považovat i déletrvající záškoláctví a v soudní praxi lze zaznamenat případy, kdy za trestný čin ohrožování výchovy mládeže bylo kvalifikováno jednání rodičů, kteří neposílali po delší dobu své děti do školy a ani jinak nezajišťovali jejich vzdělávání.

2.6. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Sociální pomoc je oblast sociální práce, která je směřována pro osoby nejpotřebnější a je garantována Listinou základních práv a svobod¹. Jedná se o záchrannou síť a poslední pojistku pro občany, kteří tak mohou žádat po státu, aby jim v tísnivé životní situaci pomohl. Tuto funkci vykonává příslušný orgán pomoci v hmotné nouzi, řízený Ministerstvem práce a sociálních věcí.

§ 3 odst. 1 písm. e)

Osobou v hmotné nouzi není osoba, které byla za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky uložena sankce podle zvláštního právního předpisu, a to po dobu 3 měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení sankce.

Pokud tedy zákonný zástupce neplní své povinnosti vůči svému dítěti týkající se plnění povinné školní docházky a byl za to dokonce sankcionován, může mu být po dobu tří měsíců od uložení sankce sociální příspěvek odebrán.

Orgán pomoci v hmotné nouzi má však zachovánu možnost určit, že takovou osobu bude za osobu v hmotné nouzi považovat, pokud by šlo o odůvodněný případ a pokud by např. vystavení zákonného zástupce mimo systém hmotné nouze mohlo ohrozit celou rodinu a zájem dítěte.

¹ Ústavní zákon č.2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, „Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.“ Hlava IV., čl. 30 odst. 2

3. Základní povinnosti žáků

3.1. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Tento zákon mimo jiné vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání, a tedy i žáků.

§ 22 odst. 1

Žáci a studenti jsou povinni

- a) řádně docházet do školy nebo školského zařízení a řádně se vzdělávat,*
- b) dodržovat školní a vnitřní řád a předpisy a pokyny školy a školského zařízení k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni,*
- c) plnit pokyny pedagogických pracovníků škol a školských zařízení vydané v souladu s právními předpisy a školním nebo vnitřním řádem.*

Opatření sankčního charakteru – kázeňská opatření

Nejpřísnějším kázeňským opatřením je (podmíněné) vyloučení žáka ze školy nebo školského zařízení, které však nelze uložit, dokud žák nesplní svou povinnou školní docházku.

§ 31

(1) Výchovnými opatřeními jsou pochvaly nebo jiná ocenění a kázeňská opatření. Kázeňským opatřením je podmíněné vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, a další kázeňská opatření, která nemají právní důsledky pro žáka nebo studenta. Pochvaly, jiná ocenění a další kázeňská opatření může udělit či uložit ředitel školy nebo školského zařízení nebo třídní učitel. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem druhy dalších kázeňských opatření a podmínky pro udělování a ukládání těchto dalších kázeňských opatření a pochval nebo jiných ocenění.

(2) Ředitel školy nebo školského zařízení může v případě závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem rozhodnout o podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení. V rozhodnutí o podmíněném vyloučení stanoví ředitel školy nebo školského zařízení zkušební lhůtu, a to nejdéle na dobu jednoho roku. Dopustí-li se žák nebo student v průběhu zkušební lhůty dalšího zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem, může ředitel školy nebo školského zařízení rozhodnout o jeho vyloučení. Žáka lze podmíněně vyloučit nebo vyloučit ze školy pouze v případě, že splnil povinnou školní docházku.

(3) Zvláště hrubé slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči pracovníkům školy nebo školského zařízení se vždy považují za závažné zaviněné porušení povinností stanovených tímto zákonem.

(4) O podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka či studenta rozhodne ředitel školy nebo školského zařízení do dvou měsíců ode dne, kdy se o provinění žáka nebo studenta dozvěděl, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy se žák nebo student provinění dopustil, s výjimkou případu, kdy provinění je klasifikováno jako trestný čin podle zvláštního právního předpisu.

O svém rozhodnutí informuje ředitel pedagogickou radu. Žák nebo student přestává být žákem nebo studentem školy nebo školského zařízení dnem následujícím po dni nabytí právní moci rozhodnutí o vyloučení, nestanoví-li toto rozhodnutí den pozdější.

3.2. Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů

Tato vyhláška je prováděcím právním předpisem, který stanovuje mimo jiné druhy dalších kázeňských opatření a podmínky pro udělování a ukládání těchto dalších kázeňských opatření.

§ 17 odst. 3

(3) Při porušení povinností stanovených školním řádem lze podle závažnosti tohoto porušení žákovi uložit:

- a) napomenutí třídního učitele,*
- b) důtku třídního učitele,*
- c) důtku ředitele školy.*

(4) Pravidla pro udělování pochval a jiných ocenění a ukládání napomenutí a důtek jsou součástí školního řádu.

(5) Třídní učitel neprodleně oznámí řediteli školy uložení důtky třídního učitele. Důtku ředitele školy lze žákovi uložit pouze po projednání v pedagogické radě.

(6) Ředitel školy nebo třídní učitel neprodleně oznámí udělení pochvaly a jiného ocenění nebo uložení napomenutí nebo důtky a jeho důvody prokazatelným způsobem žákovi a jeho zákonnému zástupci.

(7) Udělení pochvaly a jiného ocenění a uložení napomenutí nebo důtky se zaznamená do dokumentace školy. Udělení pochvaly ředitele školy se zaznamená na vysvědčení za pololetí, v němž bylo uděleno.

Tato opatření nemají právní důsledky pro vzdělávání žáka. Kázeňské opatření lze uložit jen při zaviněném porušení právních předpisů nebo vnitřních předpisů školy ze strany dotčeného žáka. Škola je oprávněna „trestat“ pouze to jednání a chování žáka, za něž žák odpovídá (žáka nelze sankcionovat za porušení povinností ze strany např. zákonného zástupce) a které je schopen ovlivnit (v závislosti na věku a míře rozumové a volní vyspělosti).

Škola plní nejen funkci vzdělávací, ale i neméně důležitou složku výchovnou (též § 1 školského zákona). Na problémové chování žáka by proto nemělo být reagováno pouze kázeňským opatřením, ale též vhodnou pedagogicko – psychologickou pomocí ze strany školy (škola může využít i součinnosti dalších odborníků a institucí z oblasti, jako je školní psycholog, výchovný poradce, pedagogicko – psychologická poradna apod.). Zvýšená pozornost je věnována osobám, které s ohledem na svůj zdravotní stav, sociální postavení či schopnosti vyžadují zvláštní pozornost a péči (tzv. žáci se speciálními vzdělávacími potřebami ve smyslu § 16 školského zákona). Školské poradenské zařízení tak může rozpoznat např. zdravotní či sociální znevýhodnění dítěte ve smyslu § 16 odst. 3, 4 školského zákona. Dětem se speciálními vzdělávacími potřebami je zaručen zvláštní přístup a pomoc při vzdělávání a vytvoření takových podmínek, které budou odpovídat jejich vzdělávacím potřebám a schopnostem (§ 16 odst. 6 školského zákona).

Nevhodné chování žáků při vyučování, které znemožňuje vzdělávání ostatních

V případě, že se žák chová při vyučování způsobem, který znemožňuje nebo narušuje vzdělávání ostatních žáků, škola může přistoupit k opatření, které takovému chování zamezí. Musí však být takovému žákovi i nadále umožněn přístup ke vzdělávání a bude nad ním zajištěn dohled podle § 29 školského zákona, popř. „*Metodického pokynu MŠMT k zajištění bezpečnosti a ochrany dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy*“, čj. 37 014/2005-25. Učitel tedy může nevhodně se chovajícího žáka vyloučit z vyučovací hodiny do doby, než se žák ukázní s tím, že bude pod dohledem a bude se dále vzdělávat (např. pod vedením jiného pedagoga nebo na základě zadané samostatné práce pod dohledem jiného zaměstnance školy, který bude zletilý a bude se školou v pracovně-právním vztahu). **Takové opatření nebude mít sankční, ale organizační charakter** (čímž není vyloučen postih žáka za dané chování zákonným kázeňským opatřením, např. důtkou třídního učitele), **nebude upírat žákovi právo na vzdělávání, resp. možnost plnit svou povinnou školní docházku** (žák bude vzděláván v souladu s ŠVP a stanoveným rozvrhem hodin, nikoli však společně se třídou, ale samostatně), **bude reagovat na konkrétní chování žáka a situaci ve třídě** (žáka nelze odkázat na samostatnou práci „preventivně“, vyloučit ho předem z účasti na školním výletu apod.), **bude omezeno na dobu nezpůsobilosti žáka ke vzdělávání v kolektivu a bude mít výslovnou oporu ve školním řádu** (se kterým jsou povinně seznamováni žáci i zákonní zástupci, srov. ust. § 30 odst. 3 školského zákona). Za uvedených podmínek je dočasné „vyloučení“ žáka z vyučování přípustné, tj. neodporující právu žáka na vzdělávání ani povinnosti školy toto vzdělávání poskytovat.

Pokud žákovo chování a jednání ohrožuje bezpečnost a zdraví jeho, ostatních žáků nebo jiných osob, je škola povinna zajistit takovému žákovi neodkladnou lékařskou péči (a uvědomit o tom zákonného zástupce žáka), a to na základě § 29 odst. 2 školského zákona, který stanoví, že školy a školská zařízení mimo jiné zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb. Dle konkrétních okolností je třeba přivolat i orgán Policie ČR apod.

4. Omlouvání nepřítomnosti žáka ve škole – lékařské potvrzení

Školský zákon svým § 50 odst. 1 stanoví, že zákonný zástupce žáka je povinen doložit důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování nejpozději do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti žáka. Podmínky pro uvolňování žáka z vyučování a omlouvání neúčasti žáka ve vyučování stanoví školní řád.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (v dohodě se Sdružením praktických lékařů pro děti a dorost) vydalo Metodický pokyn č. j. 10 194/2002 – 14 k problematice uvolňování a omlouvání žáků z vyučování a prevenci záškoláctví (tento dokument má pouze doporučující povahu, resp. je závazný pouze pro školy zřizované MŠMT). Dle jeho čl. II. odst. 2 může škola požadovat, pokud to považuje za nezbytné, doložení nepřítomnosti žáka z důvodu nemoci lékařem jako součást omluvenky vystavené zákonným zástupcem nezletilého žáka v případě, že nepřítomnost žáka přesáhne 3 dny školního vyučování. Ve zcela výjimečných, individuálně stanovených případech (zejména v případě časté nepřítomnosti žáka nasvědčující zanedbávání školní docházky) může škola požadovat jako součást omluvenky potvrzení lékaře i při nepřítomnosti kratšího trvání. Cílem takové úpravy je zabránit negativním jevům

v rodinném zázemí žáka, kdy by zákonní zástupci neplnili své povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti a zanedbávali péči o jeho školní docházku (omlouvali jeho neodůvodněnou nepřítomnost).

Je však třeba uvést, že lékařská praxe v řadě případů potvrzení vydat odmítá, a to s poukazem na skutečnost, že platná právní úprava nezakotvuje povinnost vystavovat žákům (resp. jejich zákonným zástupcům) potvrzení o vyšetření, ošetření či onemocnění žáka. MŠMT již dříve poukázalo na § 38 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, dle kterého péče hrazená z veřejného zdravotního pojištění zahrnuje také posudkovou činnost spočívající v posuzování dočasné neschopnosti k práci nebo studiu ošetřujícím lékařem, neboť tato činnost zahrnuje nejen vyšetření pacienta a stanovení jeho diagnózy a léčby, ale také vyvození patřičného závěru (zda pacient je či není dočasně schopen studia) a jeho písemné potvrzení. Tento názor potvrdilo také Ministerstvo zdravotnictví, které uvádí: *„V případě, že zdravotnické zařízení navštíví fyzická osoba v roli pacienta (v případě nezletilých dětí v doprovodu zákonného zástupce) s cílem poskytnutí léčebné péče za účelem zachování nebo zlepšení zdravotního stavu, součástí této zdravotní péče hrazené z prostředků veřejného zdravotního pojištění by v souladu s výše citovanými právními předpisy mělo být i posouzení na základě vyšetření a poskytnutí písemného vyjádření jako závěru posouzení dočasné neschopnosti žáka ke studiu. V případě, že zdravotnické zařízení vyhledá fyzická osoba (žák, či jeho zákonný zástupce) s cílem vydání "omluvenky" bez úmyslu poskytnutí zdravotní péče za účelem zachovat nebo zlepšit zdravotní stav pacienta, vystavení písemného vyjádření jako závěru posouzení dočasné neschopnosti žáka ke studiu není součástí výše uvedené zdravotní péče hrazené z prostředků veřejného zdravotního pojištění.“* Povinností lékaře dle citovaného vyjádření je tedy vystavení potvrzení o dočasné neschopnosti žáka ke vzdělávání pro účely „školní omluvenky“, pokud jde o součást poskytované léčebné péče hrazené z prostředků veřejného zdravotního pojištění, tedy ne v případě, že žák či jeho zákonný zástupce požaduje vydání potvrzení dodatečně, bez poskytnutí léčebné péče.

S ohledem na stávající praxi lékařů však nelze zcela vyloučit, že i přes uvedený závěr nebudou někteří z nich „ochotní“ žákovi předmětné potvrzení pro účely školní omluvenky vystavit. V takovém případě škola zpravidla bude respektovat tuto skutečnost potud, že není v moci zákonného zástupce předmětné potvrzení vynutit. Škola v takové situaci posoudí okolnosti daného případu, důvody nepřítomnosti uváděné zákonným zástupcem, četnost nepřítomnosti žáka ve vyučování, dobu nepřítomnosti ve vztahu k vyučovacím rozvrhu (nejde-li o nápadně se opakující absenci v době výuky určitých předmětů, v době ověřování vědomostí apod.), jakož i další okolnosti vzdělávání žáka, a pojme-li po posouzení těchto skutečností podezření na zanedbávání školní docházky, posoudí zameškané hodiny jako neomluvené. Zákonný zástupce bude o neomluvené absenci žáka informován, popř. vyzván k účasti na projednání této záležitosti ve škole (srov. § 21 odst. 1 písm. b), odst. 2, § 22 odst. 3 písm. a), b), d) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)). Předpokládá se, že alespoň v některých případech bude v možnostech zákonného zástupce doložit tvrzené skutečnosti jiným způsobem, např. potvrzením o zaplacení poplatku za klinické vyšetření (na žádost povinně vystaveným ve smyslu § 11 odst. 1 písm. g) zákona č. 48/1997 Sb.), kopií části zdravotnické dokumentace o relevantním vyšetření či léčení žáka (dle ust. § 65 zákona o zdravotních službách), kopií rozhodnutí o vzniku potřeby ošetřování (§ 68 odst. 1 písm. a), b) a § 68 odst. 4, § 69 písm. c) zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění) apod. V případech důvodného podezření na zanedbávání školní docházky se považuje požadavek na předložení uvedených dokumentů ze strany školy za oprávněný. Tato pravidla

pro omlouvání nepřítomnosti žáků by samozřejmě měla být součástí školního řádu ve smyslu ust. § 50 odst. 1 školského zákona.

Neposkytne-li zákonný zástupce potřebnou součinnost a neomluvená absence žáka přesáhne hranici 25 vyučovacích hodin (čl. II odst. 10 metodického pokynu), ředitel školy bez zbytečného odkladu zašle oznámení o těchto skutečnostech obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností (§ 10 odst. 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí).

5. Úmluva o právech dítěte - výtah

Článek 2 **Nediskriminace** – chránit děti před jakoukoliv formou diskriminace.

Článek 3 **Nejlepší zájem dítěte** musí být předním hlediskem při veškerých postupech týkajících se dětí.

Článek 12 **Názor dítěte** – právo dítěte vyjádřit svůj názor a požadavek, aby byl vzat do úvahy ve všech záležitostech týkajících se dítěte.

Článek 13 **Svoboda projevu** – dítě má právo na svobodu projevu.

Článek 28 **Vzdělání** – dítě má právo na bezplatné vzdělání.

Článek 29 **Cíle výchovy** – výchova musí směřovat k rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání a k přípravě na aktivní život v dospělosti.

Článek 31 **Volný čas, rekreace a kulturní činnost** – dítě má právo na odpočinek, volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.